

November.

November staat bij de meeste menschen slecht aangeschreven en niet geheel ten onrechte. Het laatste loof is van boomen en struiken verdwenen, de zwaluws heengegaan, er zijn bijna geen bloemen of insecten meer: de korte duistere regendagen schijnen alle schoonheid te moeten missen. Zoo zou ik nog lang kunnen doorgaan en dan eindigen met een verkwikkelijk beetje statistiek, waaruit blijken zou, dat de meeste zelfmoorden in November gepleegd worden. Alsof er al geen narigheid genoeg op de wereld was!

Maar er is nog een andere zienswijze mogelijk. In plaats van „een droef vaarwel”, zien wij in November een blijmoedig tot weerziens. De „doodslaap der natuur” is o, zoo kort en o, zoo licht. 't Is maar een hazenslaapje.

Als het laatste taaie plataanblad neerdwarrelt op het grasperk, dan komt het terecht op de groote knoppen van de Kerstroos (*Helleborus niger*), misschien al op de geopende bloemen, die ons door de „donkere dagen” heen zullen helpen naar de bloeitijd van de hazelaar. En dan, al is het ook pas half Januari, dan is de lente weer in 't land.

Als het purper van de erica verbleekt, is dan de heide dood en dor? Het mocht wat. Duizenden bij duizenden van mosplantjes dekken de heuvels met frisch groen en vurig rood.

Het winterkoninkje schettert in een sparretop of op een stapel hakhout, roodborstjes zingen de zon te gemoet, ontelbare scharen van meezen, goudhaantjes, boomkruipers, boomklevers, met spechten en gaaien bevolken het hout.

Die juweeltjes van ijsvogeltjes vertoonen zich dikwijls genoeg, met lijsters in allerlei soorten, en sneeuwgorzen, sijsjes en barmsijsjes.

En als nu de „lijkwa”, de witte sneeuw, over de velden wordt uitgespreid, dan ziet ge eerst recht goed, hoeveel leven nog overal heerscht. Ga dan in het bos eens voetsporen zoeken, en tracht ze eens te ontcijferen.

Wie nu wat ongeduldig van aard is en „het eerste blad aan de boomen, de eerste bloem in de tuin” niet afwachten kan, moge zijn troost vinden bij een eigenaardige vorm van watercultuur.

Neem bloeitakken b. v. van meidoorns, appelboomen, kerseboomen, seringen, spitsbladige ahorns, hazelaren, kastanjes, of welke gij maar wilt en zet die in flesschen, met voedingsvloeistof gevuld. Wanneer uw kamer gelijkmatig verwarmd wordt en er geen gebrek aan licht is, kunt ge met Kerstfeest of Nieuwejaar de Meimaand in huis hebben.

T.

Bekende groeiplaatsen der tot de bijgenoemde familien behoorende Planten.

Familie RANUNCULACEEËN.

1. Clematis.

C. vitalba L. In heggen, tusschen kreupelhout, in de duinen zeldzaam, misschien alleen verwilderd. Zuid-Limburg (niet zeldz.), Hamert, Wansum, Wel, Gennep, Mook (dijk van de Maas), Katwijk a/d. Maas, Boxmeer, Oudenbosch (zeldz.), om Nijmegen (Batenburg, Mook, Heumen, Oosterhoutsche bosch, Ooi), Wageningen (Waaldijk), Doesburg, Dieren, Bronkhorst (bij Brummen), Gorsel, Terwolde, Twello, Utrecht (plantsoen), de Bilt, Zalk (bij Kampen), Aardenhout (bij Bloemendaal), Breesaap bij Velsen, Schouwen en Duiveland, Walcheren, Zuid-Beveland, Oost-Zeeuwsch Vlaanderen (Hoek).

C. recta L. Is twijfelachtig. Vroeger verwilderde ex. om Maastricht.

C. viticella L. Is twijfelachtig. Vroeger verwilderde ex. om Maastricht.

2. Thalictrum.

T. minus L. Op drogen gras- en duingrond, vooral veel in de duinen. Maastricht, Lobith, Heerwaarden (bij Tiel), Hardenberg, Zalk (bij Kampen), Schiermonnikoog, Ameland, Texel (op alle 3 vrij algemeen), Bloemendaal (zeldz.), Wassenaar, 's Hage, Loosduinen, Monster, Schouwen en Duiveland, Walcheren (Domburg, Vlis-singen), West-Zeeuwsch Vlaanderen.

T. flexuosum Bernh. In uiterwaarden, ook in bosschen en op drogen zand- en duingrond. Nijmegen (Oosterhoutsche bosch, Ooi, Weurt), Deventer (Wilpsche dijk en Platvoet), Zalk (bij Kampen), Ameland, bij 's Hage en Vianen (oever van de Lek).

T. sylvaticum Koch. Op drogen gras- en duingrond. In de laatste laatste jaren niet gevonden. Vroeger Velzerend, Zandpoort (bellommerde zandheuvels) en Bloemendaalsche bosch.

T. flavum L. Op moerassige plaatsen, langs waterkanten, bij ons ons veel op veenachtigen grond. Gronsveld, Maastricht, St. Pietersberg, Oudenbosch, Oosterwijk, Nijmegen (Oosterhoutsche bosch, Ooi, Hatertsche broek, Heumen), Teuge (gem. Twello), Harderwijk (Hiendermeen, Hulshorst), Deventer (aan den IJssel), Kampen, Giethoorn, Gramsbergen en Ane, Terisert (Friesl.), Veenenburg en Mariënbosch (lage vlakten in en langs de duinen), Leiden, Naaldwijk (duinpan), Fijenoord (langs slooten), Dordrecht, Sliedrecht, Voorne, Schouwen, Duiveland, Tholen, Walcheren, Oost-Zeeuwsch Vlaanderen (Sas van Gent) (op de laatste 5 zeldzaam).

T. Morisonii Gm. Op moerassige plaatsen, langs waterkanten. Box-

meer (Maasoevers), Heumen (Maasoever), Millingen, Koeverdend Leeuwarden, Giekerk, Haagsche bosch.

T. exaltatum Gaud. Is alleen aan den oever der Wetering bij de halte Teuge (Twello) onder houtgewas gevonden.

3. Anemone.

A. Pulsatilla L. Op open zonnigen zand- en heigrond. Terborg (Paaschheugel), Zutphen (Bronbergen), omstreken van Deventer.

A. ranunculoides L. In bosschen en op beschaduwde plaatsen. Gronsveld, Maastricht, Meppel, Helpen (Gron), Oranjewoud, Klein Katwijk (Schoterland), Leeuwarden (Huizumerlaan), Franeker, Haarlemmer- en Aardenhout (bij Haarlem), Leiden (Duifhuis), Leiderdorp, Soeterwoude, Haagsche bosch (Huis ten Bosch), Middelburg.

A. nemorosa L. In bosschen en op beschaduwde plaatsen. Maastricht, Valkenburg, Bunde, Geul, Terhagen, Elsloo, Beek, Spanbeek, Sittard, Plasmolen (bij Mook), Breda, Oudenbosch, Nijmegen, Terborg, Doetinchem, Winterswijk (boschje achter Willinkhof), Apeldoorn, Twello, Harderwijk ('s Heerenloo, Mickelhorst, Tonsel, Hierden), Vleuten, Doorn, Driebergen, Zeist, Deventer, Wijhe (de Gelder), Delden (Twikkel), Hardenberg (Heemse), Meppel, Haren (Hemmen), Haarlem (den Hout), Bloemendaal, Leiden (Duifhuis), Haagsche bosch, Koudekerke (Walcheren).

A. appennina L. In bosschen en op beschaduwde plaatsen, waarschijnlijk alleen verwilderd. Ruïne van het Huis ter Haar (Vleuten), Elswout (onder Overveen bij Haarlem), Duifhuis (Leiden).

4. Adonis.

A. vernalis L. Is vroeger eenmaal in het bosch bij het Veenhuis onder Diepenveen gevonden, waarschijnlijk verwilderd.

A. aestivalis L. In korenvelden. Is vroeger in een korenveld bij Weurt bij Nijmegen en later in eenige ex. in de vestingwerken buiten de voormalige Hezelpoort te Nijmegen gevonden.

5. Myosurus.

M. minimus L. In korenvelden, ook op onbebouwde vochtige plaatsen, b.v. walletjes enz. op zand- en kleigrond. Bunde, Beek, Schinnen, Sittard, Oudenbosch (vrij alg.), Heumen, Harderwijk (Hulshorst, Hiendermeen), Driebergen, Utrecht, Bunnik, Kampen (Zwarte dijk), Terschelling, Wieringen, Zandpoort, Leiden, Voorne, Walcheren Zuid Beveland.

6. **Batrachium.**

- B. hederaceum* L. In helder stilstaand en stroomend water, vooral op het diluvium. Breda, Oudenbosch (alg.), Weurt, Ubbergen (in beekjes), Renkum, Apeldoorn (alg.), Woestehoeve (bij Apeld.), Lunteren, Harderwijk (Lage Sijpel en beekjes om de stad), Amersfoort, Zeist, Deventer, Delden, Almelo, Vriezenveen, Eelderwolde (Eelde), Schiermonnikoog, Bergen, Schoorl, Aardenhout (Haarlem).
- B. divaricatum* Schrk. In stilstaand en stroomend water, meer in klei- dan in zandstreken, ook in duinpannen. Gulpen, Sittard, Oudenbosch, Plasmolen bij Mook (vijver), Nijmegen (gracht te Lent, slooten Ooi en Persingen), Apeldoorn, Twello, Zeist, Deventer, Wijhe, Heino, Kampen, Delden, Almelo, Vriezenveen, Meppel, Terschelling (sloot bij Midsland), Texel, Bergen, Alkmaar, Sloten, (Haarlemmermeer), Amsterdam, Leiden, Westland, Moerdijk (de Vliet), Brielle, Noord Beveland, Zeeuwsch Vlaanderen.
- B. fuitans* Wimm. In het stroomend water van rivieren en beken, ook in duinpannen. Maastricht, St. Pietersberg, Gulpen, Valkenburg, Meersen (in de Geul), Roermond, Hamert, in de Waal bij Weurt en tusschen het fort Krayenhoff en Nijmegen, in een beek langs de stadswaai bij Harderwijk, Utrecht, in de Kromme Rijn bij Bunnik, Velzen, Alphen, Voorne.
- B. hololeucum* Lloyd. In vochtige diluviale heide- en veenstreken. Boxmeer, St. Antonie, Breda, Groot Zundert (veenslooten), sloot tusschen Hatert en Overasselt, Lageveld (bij Ede), Wormingerveid (bij Apeldoorn), Zeisterbosch, Zelsaete, Zuiddorpe en Sas van Gent (alle in Zeeuwsch Vlaanderen).
- B. tripartitum* D. C. Alleen op Texel gevonden en vroeger in een sloot tusschen Zelsaete en Zuiddorpe in Zeeuwsch Vlaanderen.
- B. Bandotii* Godr. In slooten met zilt of brak water. Kampen, Friesland, Vlieland, Texel, in slooten om Naarden, in duinslooten bij Loosduinen, Schouwen, Zuid Beveland, Oost-Zeeuwsch Vlaanderen.
- B. confusum* Godr. In slooten met zilt of brak water. Schiermonnikoog, Terschelling, Walcheren, Zuid Beveland, Zeeuwsch Vlaanderen.
- B. heterophyllum* Wigg. In stilstaand en stroomend water in zand- en kleistreken, vooral in het diluvium. Gronsveld, Vaeshartelt, Valkenburg, Meersen, Asten, Orten (bij den Bosch), Oudenbosch, Nijmegen (Ooi, Hees, Weurt, Lent), Winterswijk, Lichtevoorde, Groenlo, Apeldoorn, Harderwijk, Putten, Maarsbergen, Deventer, Zwolle, Valk, Hardenberg, Gramsbergen, Meppel, Koevorden, Sleen, Odoorn, Weerdinge (Emmen), Zwinderen, Ameland, Schiermonnikoog, Terschelling (Liesterplak, Doodemanskisten), Vlie-

land, Texel, Leiden, Delft, Tholen, Noord- en Zuid Beveland, Walcheren, Zeeuwsch Vlaanderen.

B. trichophyllum Chaix. In zoet, misschien ook in brak water, vooral in lage alluviale zandstreken. Friesland, Schiermonnikoog, Ameland, Texel, Heemstede, Voorne, Schouwen, Duiveland, Tholen, Noord- en Zuid Beveland, Walcheren en Zeeuwsch Vlaanderen.

Opmerkingen bij het verzamelen der Batrachiumsoorten: Men lette bij het verzamelen er op, of de kroonbladen geheel wit zijn, dan wel een gele nagel hebben, of de ondergedoken bladen slap zijn en buiten het water penseelvormig samenvallen, of de meeldraden korter, evenlang of langer zijn dan de kogel van stampers, of de stempel zittend is, dan wel een haakvormig omgebogen stijl aanwezig is.

(Wordt vervolgd).

Thalictrum flavum groeit bovendien nog vrij veel langs de Spaarndammerdijk bij Sloterdijk en Halfweg, om de Oosteinderpoel en langs het Nieuwe Diep bij Amsterdam, in een moeras bij Muiden.

R. L. N.

Anemone nemorosa bij Hattem en Zwolle (zeldzaam).

R. L. N.

B. heterophyllum vonden we zeer mooi in gezelschap van *Hottonia palustris* in een sloot bij Voorthuizen.

12 Mei 1896.

R. L. N.

Een zeldzame klaver. Mag ik er u eens opmerkzaam op maken, dat *Trifolium hybridum* weer hier in de buurt groeit? Als u den Spaarndammerdijk volgt tot even voorbij den overweg over de Petroleum-spoorlijn, dan vindt U rechts van den weg een weiland met talrijke exemplaren van deze zeldzame klaversoort.

Is het 't beste, om wilde planten in 't voor- of in 't najaar te zaaien?

Amsterdam.

G. M.

Vragen en korte Mededeelingen.

Mijnheer de Redacteur!

Terwijl ik U dank zeg voor de waardeerende woorden door U aan den 7en druk mijner Schooflora gewijd, moet ik toch, althans ten deele, met U van gevoelens verschillen over de door U gemaakte opmerking. Ik heb bij de wijziging in den 7en druk gebracht, het door U genoemde bezwaar wel gevoeld, doch de moed heeft mij ontbroken, om voor vele planten uit de verschillende volksnamen eene keuze te doen.

U hebt volkomen gelijk, dat ik met het toevoegen van Hollandsche namen in de vorige drukken de bedoeling heb gehad, dat deze langzamerhand door hen, die de wetenschappelijke namen niet wenschen te gebruiken, in gebruik zouden worden genomen. Ik bemerkte echter in den loop van den tijd, dat dit niet zoo algemeen als ik wel gehoopt had, gebeurde. Als ik zelfs in Uw tijdschrift voor *Corydalis*, hoornbloem (pag. 15 en 115), *Scrophularia*, poppekast (pag. 15), *Hierochloa*, reukgras (pag. 15), *Calitriche*, sterrekroos (pag. 34), *Aristolochia*, pijpbloem (pag. 34), *Aegopodium Podagraria*, geiteblad (pag. 65), *Aspidium cristatum*, kamvaren (pag. 98), *Blechnum Spicant*, kantvaren (pag. 119) en *Cardamine*, kers (pag. 135) vind, dan verlokt mij dat niet, om zelf Hollandsche namen te kiezen.

Aan den anderen kant echter ben ik het met U eens, dat het toch wenschelijk is, een bepaalden naam voor iedere plant te hebben en ik hoop daarvoor dan ook in een volgenden druk mijner flora te zorgen. Ik mag dan echter, naar ik meen, na het door U in de vorige aflevering

geschrevene, verwachten, dat U in het vervolg mede zult willen helpen, om die namen algemeen ingang te doen vinden.

Eene opmerking nog. De naam „adelaarsvaren” voor *Pteris aquilina* is bij ongeluk bij het zetten weggebleven, zooals U uit de errata kan blijken.

Dat ik U dankbaar ben voor uwe aanbieding, om mij door uw tijdschrift te helpen aan vindplaatsen, spreekt van zelf.

H. HEUKELS.

Nog eens Aspidistra. In aflevering IV van uw tijdschrift zegt de heer Heimans in een opstel over *Aspidistra*'s, dat het een enkele maal vroeg in het voorjaar, wel eens gelukt bladeren te verkrijgen uit een enkel stuk wortelstok.

De proef gelukt zeker, wanneer men den wortelstok behandelt, zooals de bloemist dat doet. En die behandeling is zeer eenvoudig.

Leg den wortelstok — ge kunt er gerust de oude wortels afsnijden en hem, wanneer hij wat lang mocht zijn, verdeelen in stukjes van ongeveer 5 cM. — leg de stukken dan languit in gewoon wit zand, maar vooral ondiep, desnoods er gedeeltelijk boven.

Het zand moet vochtig gehouden worden. Het best doet men dit door den bloempot met zand en wortelstokken in een houten bak te plaatsen.

Die houten bak heeft niets anders te zijn dan een oude stijfselkist, gedeeltelijk gevuld met aarde en gedekt door wat oud vensterglas, samengelapt tot een soort raam. De stijfselkist speelt dan voor broeibak. Af en toe begiet ge den pot met uw toekomstige jonge *Aspidistra*'s, en met